

Postavení vysokoškoláků a uplatnění absolventů vysokých škol na pracovním trhu 2008

Shrnutí

Jan Koucký a Martin Zelenka

Prosinec 2008

Středisko vzdělávací politiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy shromažďuje, analyzuje a zveřejňuje údaje o zaměstnatelnosti absolventů všech českých vysokých škol a jejich fakult od roku 2002 do současnosti. Od roku 2006 začalo pravidelně vždy na konci roku publikovat analytickou zprávu na dané téma.

Účastní se rovněž velkých mezinárodních výzkumů uplatnění absolventů vysokých škol na pracovním trhu a spolupracuje s řadou podobných pracovišť v evropských zemích, v USA a v Japonsku. Díky tomu může své závěry a doporučení opřít o seriózní a hluboké zkušenosti a znalosti.

Vysokoškolský diplom zajišťuje lepší postavení i plat

Vysokoškolské vzdělání přináší jeho absolventům řadu výhod. Prakticky ve všech vyspělých zemích nacházejí vysokoškoláci v porovnání s méně vzdělanými lidmi snadněji zaměstnání a jsou tedy méně ohroženi nezaměstnaností. Jejich práce je kvalifikovanější a zpravidla i zajímavější. V neposlední řadě za ni dostávají vyšší odměnu. To celkem nikoho nepřekvapuje – vždyť vysokoškolské vzdělání získávají lidé s vyššími schopnostmi, motivací i aspiracemi. Přesto však uvedené výhody neplatí všude stejně, ani pro každého vysokoškoláka. Mezinárodní srovnání ukazuje na značné rozdíly v tom, jak se absolventům v různých zemích daří. Jedním z důvodů těchto rozdílů je počet vysokoškoláků na pracovním trhu.

Vysokoškoláků je u nás stále málo

V České republice je podíl vysokoškoláků na pracovním trhu oproti jiným rozvinutým zemím pořád ještě nízký. Poslední srovnatelné údaje říkají, že mezi dospělými ve věku 25–64 let mělo v České republice v roce 2006 zhruba 13,5 % osob terciární vzdělání, které zahrnuje nejen tradiční univerzity a vysoké školy, ale například také vyšší odborné školy apod. V průměru zemí EU to byl bezmála dvojnásobek. O mnoho lépe na tom zatím nejsme ani při srovnání mladších věkových skupin ve věku 25–34 let. Čím to, že se v mezinárodních statistikách zatím neprojevuje všeobecně vnímané zvyšování počtu míst na českých vysokých školách? Stojí za tím důvody, které jsou spjaty se současným překotným růstem vysokého školství v České republice. Mezi počtem nově přijatých a zvyšováním počtu absolventů na pracovním trhu totiž vzniká několikaleté zpoždění (dané délkou studia); další roky uplynou, než vysokoškoláci zaplní celou deseti-letou věkovou kohortu (ve věku 25–34 let). Poslední údaje srovnatelné s jinými zeměmi jsou navíc již 3 roky staré. Dopady obrovského nárůstu počtu přijatých se tak do mezinárodních srovnání podílu nejmladších absolventů vysokých škol na trhu práce dostávají zhruba až po deseti letech.

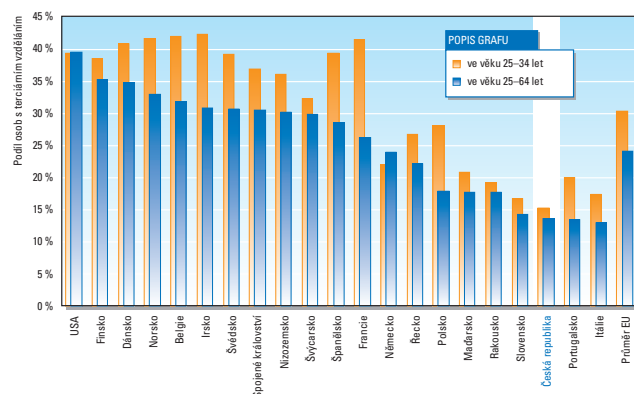
Situace se však rychle mění. Již několik posledních let patří totiž Česká republika k zemím, kde počet absolventů s terciárním vzděláním roste nejrychleji. Za 2–3 roky budou u nás čerství absolventi s vysokoškolským a vyšším vzděláním tvořit polovinu všech nově příchozích na pracovní trh. Pochopitelně to povede ke změnám v postavení vysokoškoláků na pracovním trhu z hlediska jejich zaměstnatelnosti, výše mezd i kvalifikační náročnosti vykonávané práce.

Záleží na kondici ekonomiky a situaci na trhu práce

Zaměstnatelnost vysokoškoláků – tedy jejich schopnost získat a udržet si práci – je v rozvinutých zemích světa do značné míry ovlivněna celkovou ekonomickou situací země a s ní související úrovní kvalifikačních požadavků na pracovním trhu. Ekonomický vývoj v posledních měsících názorně ukazuje, jak rychle se nedostatek pracovníků může proměnit v jejich nadbytek. Míra nezaměstnanosti vysokoškoláků tedy souvisí s celkovou mírou nezaměstnanosti, ale ve většině evropských zemí je o třetinu až polovinu nižší.

Čerství absolventi vysokých škol jsou na tom o něco hůře, neboť na pracovní trh vstupují jako nováčci, nemají žádné zkušenosti ani pracovní historii a většinou jen zprostředkované kontakty. Jejich nezaměstnanost se proto většinou pohybuje na obdobné úrovni jako celková míra nezaměstnanosti. Lépe jsou na tom především ti z nich, kteří u svých zaměstnavatelů začali pracovat již během studia.

Podíl dospělých s vysokoškolským vzděláním
Země OECD v roce 2006

Česko, Polsko, Maďarsko, Slovensko

Míru nezaměstnanosti hluboko pod celostátním průměrem mají v posledních letech především absolventi vysokých škol na Slovensku, v Maďarsku, České republice a v Polsku. Jedná se o země, kde nastala obdobná situace: dynamický společenský a ekonomický rozvoj umocněný v posledních letech vstupem do EU, doprovázený relativně nízkým podílem vysokoškoláků na pracovním trhu, po nichž je proto vyšší poptávka.

Naopak relativně nejhůře jsou na tom se zaměstnatelností na pracovních trzích svých zemí vysokoškoláci v severských státech a na jihu Evropy. Nejdále v tomto směru došla situace v Dánsku, kde je celková míra nezaměstnanosti a míra nezaměstnanosti vysokoškoláků prakticky totožná.

Čím méně, tím lépe

Pro zaměstnané vysokoškoláky je důležitá kvalifikovanost práce, kterou vykonávají. Souvisí s tím, jaká pracovní místa a povolání jsou vlastně na pracovním trhu k dispozici a kolik vysokoškoláků se o ně uchází. V průměru nej kvalifikovanější práci mají vysokoškoláci v Maďarsku, Portugalsku, České republice, Polsku a v Itálii. Do značné míry je to opět dáno právě tím, že vysokoškoláků je v těchto zemích nejméně.

Záleží ovšem i na tom, jak úspěšní jsou vysokoškoláci v soutěži s méně vzdělanými o kvalifikovaná a lépe placená místa. Česká republika patří mezi země s těsnějším vztahem mezi úrovní vzdělání a kvalifikačními požadavky. Proto je u nás řada vysoce kvalifikovaných povolání – jako jsou například právníci, lékaři, vysokoškolští pedagogové nebo odborníci v oblasti výpočetní techniky – obsazena absolventy vysokých škol na stejné úrovni jako v mnoha zemích, které přitom mají vysokoškoláků podstatně více.

Vysokoškolačka sekretářkou? V Česku zatím spíše ne, ve Španělsku klidně

V zemích s vysokým podílem vysokoškoláků nastupují absolventi poměrně často na pracovní místa s nižšími kvalifikačními nároky. V Evropě to platí například o Španělsku. Vysokoškolské vzdělání tam totiž přestalo být postačující podmínkou pro dobré uplatnění na trhu práce a možnosti výběru kvalifikovaného povolání se absolventům podstatně zúžily. Čím více je na trhu práce vysokoškoláků, tím častěji získávají „jen“ méně kvalifikovanou práci.

V některých u nás tradičně středoškolských povoláních, jako jsou odborní administrativní pracovníci nebo zdravotní sestry, pracují například ve Španělsku, Francii, Švédsku, Dánsku nebo ve Spojeném království převážně absolventi vysokých nebo vyšších odborných škol. V patnácti původních zemích EU tvoří vysokoškoláci například téměř 20 % pracovníků ve skupině povolání nižších administrativních pracovníků (úředníků), zatímco v České republice je jich mezi nimi zatím stále ještě minimum (méně než 5 %).

Vysokoškoláci mají u nás v průměru o dvě třetiny vyšší mzdu, než celá populace

Předpokladaným důsledkem lepší zaměstnatelnosti vysokoškoláků a vyšších kvalifikačních nároků jimi vykonávané práce je i vyšší odměna za práci (plat či mzda nebo jiný druh pracovního příjmu). Mzda osob s vysokoškolským nebo vyšším odborným vzděláním v ČR dosáhla v roce 2007 v průměru již téměř 42 tisíc korun a byla tak o 66 % vyšší než celostátní

průměrná mzda. Mzda mladých absolventů do 30 let věku dosahuje takřka 29 tisíc korun, což je pořad ještě 13 % nad celkovým průměrem. Přestože mzdy vysokoškoláků přesahují průměr ve všech rozvinutých zemích, jejich situace většinou není relativně tak příznivá jako u nás. Opět totiž obecně platí, že mzdové zvýhodnění vysokoškoláků je nejvyšší v zemích, kde je vysokoškoláků nejméně, a naopak.

Švédsko patří mezi ty srovnávané země, kde vysokoškolské vzdělání neposkytuje příliš velkou ekonomickou výhodu. Hrubé mzdy, z nichž se při komparacích vychází, jsou tam navíc mnohem progresivněji zdaňovány, což dále snižuje skutečný čistý příjem vyšších příjmových skupin. Rozpětí hrubých mezd podle vzdělání je ve Švédsku podstatně užší než v České republice nebo v USA a mnohem více připomíná mzdovou nivelizaci, která u nás panovala za socialismu před rokem 1990. Radu let tam již také otevřeně hovoří o tom, že mladým Švédům chybí ekonomická motivace k vysokoškolskému studiu a na vysokou chodí proto, že se to ve většině rodin stalo přirozenou součástí jejich životního stylu, neboť vyšší vzdělání vede k zajímavé a různorodé práci a je součástí sociálního statusu a prestiže.

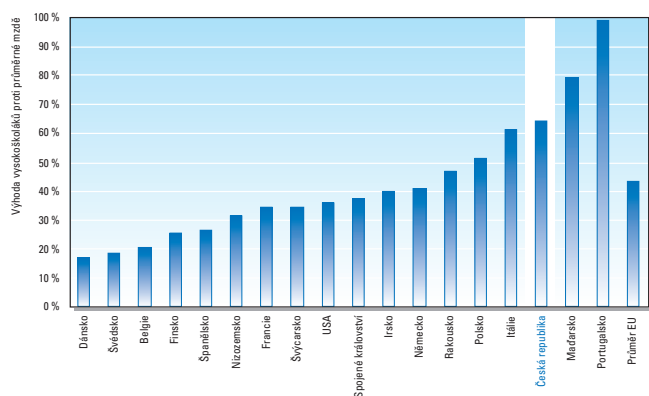
Naproti tomu rozdělení mezd podle vzdělání v USA je tomu našemu mnohem podobnější. Relativně nižší mzdy než v České republice tam získávají lidé bez jakéhokoli středního vzdělání. Vzhledem k obecně vyšší úrovni vzdělání je však také průměrná mzda amerického středoškolačka s ukončenou high school – podobně jako ve Švédsku – již pod celostátním průměrem. Zřetelná převaha počtu bakalářů nad vyššími stupni vzdělání na trhu práce pak způsobuje, že vysokoškolské mzdy jako celek jsou blíže průměrné mzdě než je tomu u nás. Z obou těchto důvodů se mzdy českých vysokoškoláků pohybují výrazněji nad průměrem, než je tomu v USA.

Průměrné měsíční hrubé mzdy podle vzdělání	Česká republika		Švédsko		USA	
	Mzda v Kč	k průměru	Mzda v SEK	k průměru	Mzda v US \$	k průměru
Základní a nedokončené	16 856	67 %	21 159	87 %	1 759	55 %
Střední bez maturity	20 063	79 %	22 124	91 %	2 507	78 %
Střední s maturitou	25 490	101 %	22 272	92 %	2 907	90 %
Vyšší odborné a bakalářské	29 174	115 %	25 912	107 %	4 029	125 %
Magisterské a doktorské	44 214	174 %	30 627	126 %	5 313	165 %

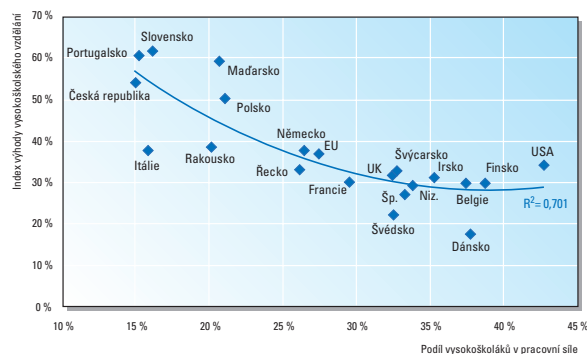
Souhrnný index postavení vysokoškoláků na pracovním trhu

Shrnutí poznatků o postavení vysokoškoláků na pracovním trhu ukazuje, že v průměru země Evropské unie jsou v současnosti vysokoškoláci oproti celé populaci o 42 % méně ohroženi nezaměstnaností (o 2 roky dříve to bylo o 44 %), vykonávají o 28 % kvalifikovanější práci (o 2 roky dříve to bylo o 29 %) a mají o 43 % vyšší mzdy (o 2 roky dříve to bylo o 40 %). Souhrnný index postavení vysokoškoláků na pracovním trhu v zemích EU je tedy oproti celé populaci zvýhodňuje o 37 %, což je přibližně stejně jako o 2 roky dříve. V České republice ovšem byli v roce 2007 vysokoškoláci ohroženi nezaměstnaností o 69 % méně než celá populace (v roce 2005 to bylo o 71 %), vykonávají o 37 % kvalifikovanější práci (v roce 2005 to bylo o 39 %) a mají o 66 % vyšší mzdy (v roce 2005 to bylo o 64 %). Souhrnný index jejich postavení na pracovním trhu proto v roce 2007 převyšuje běžnou populaci o 54 %. Oproti roku 2005 se tedy jen nepatrně snížil.

Průměrná mzda vysokoškoláků
Země OECD v roce 2006

Postavení a podíl vysokoškoláků na pracovním trhu
Země OECD v roce 2006–2007

Která škola lépe pomůže najít práci

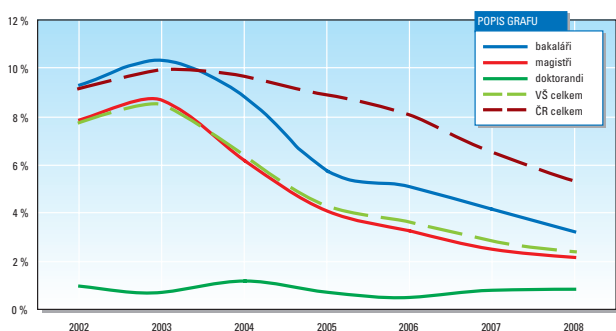
Absolventů je u nás sice více, ale jejich nezaměstnanost klesá

V posledních několika letech dochází v České republice k zásadním změnám v počtu absolventů vysokých škol. Za posledních šest let je jich více než dvojnásobek. Převážnou část tohoto růstu sice způsobili absolventi bakalářského studia, ti ovšem ve stále větší míře ve vysokoškolském studiu dále pokračují (dnes se to týká osmi absolventů z deseti). Proto je růst počtu těch, kteří vstupují na trh práce, zatím o něco pomalejší než celkový nárůst absolventů. I tak dnes vstupuje na trh práce o tři čtvrtiny více absolventů vysokých škol než ještě před šesti lety.

Přesto se zaměstnatelnost absolventů vysokých škol v poslední době stále zlepšovala. Půl roku až rok po absolvování je z nich v současnosti nezaměstnaných méně než 3 %. Částečně to sice způsobila snižující se celková míra nezaměstnanosti, která klesla z necelých 10 % až téměř k 5 %, ale nezaměstnanost absolventů vysokých škol se snižovala ještě rychleji.

Míra nezaměstnanosti v ČR 2002–2008

Absolventi podle stupně vysokoškolského vzdělání

Nejlépe se uplatní lékaři a právníci

Srovnání jednotlivých typů škol a fakult ukazuje na vysokou úspěšnost absolventů lékařských, právnických a technických fakult. Jejich nezaměstnanost nedosahuje ani dvou procent. Dobré výsledky (těsně nad dvouprocentní hranicí) mají rovněž školy pedagogické a ekonomické. Naopak nejhůře na tom jsou fakulty zemědělské a umělecké.

Nejzřetelnější zlepšení zaznamenali v posledních letech právě absolventi technického zaměření, naopak míra nezaměstnanosti absolventů uměleckých fakult se ve stejném období – přes všeobecný pokles – dokonce zvýšila.

Absolventi různých typů fakult se liší i podle průběhu nezaměstnanosti po opuštění školy. Například bezprostředně po absolvování nachází práci zhruba stejný podíl absolventů uměleckých fakult, jako je tomu v celkovém průměru, později však jejich nezaměstnanost již tolik neklesá. Protiklad představují absolventi technických fakult, kteří v prvním půlroce při hledání práce příliš úspěšní nejsou. V průběhu následujících měsíců se však jejich nezaměstnanost rychle snižuje.

Zajímavé jistě je, že v současnosti mají soukromé vysoké školy v České republice v průměru o něco lepší ukazatele zaměstnatelnosti absolventů než školy veřejné. Ještě před třemi lety přitom byly zhruba na stejné úrovni.

Vysvětlivky k tabulce:

Absolventi = Absolventi vysokých škol, kteří v období od 1. 5. 2007 do 30. 4. 2008 ukončili studium (úspěšně vykonali poslední státní zkoušku).

Podíl dále studujících = Absolventi vysokých škol, kteří v období od 1. 5. 2007 do 30. 4. 2008 ukončili studium a zahájili další studium na stejné nebo jiné vysoké škole a byli v něm stále ještě zapsáni k 30. 9. 2008

Nezaměstnaní = Nezaměstnaní absolventi vysoké školy jsou ti uchazeči o práci registrovaní na úřadu práce k 30. 4. 2008 a k 30. 9. 2008, kteří úspěšně ukončili školu v období půl až jeden rok před dubnem, respektive zářím 2008.

Běžná míra nezaměstnanosti = Míra nezaměstnanosti je v tomto případě podílem počtu nezaměstnaných absolventů k rozdílu mezi celkovým počtem absolventů a počtem dále studujících. Jedná se přitom o vážený průměr míry nezaměstnanosti z dubna 2008 a ze září 2008. Míra nezaměstnanosti je počítána pro absolventy, kteří ukončili studium v období půl až jeden rok před dubnem, respektive zářím 2008.

Standardizovaná míra nezaměstnanosti = Pro stejně vymezenou skupinu absolventů je obdobně počítána i standardizovaná míra nezaměstnanosti. Standardizace vyjadřuje, jaká by byla míra nezaměstnanosti absolventů jednotlivých škol, pokud by všichni přicházeli na

Najděte si úspěšnou školu

Následující tabulka jednotlivých vysokých škol a fakult obsahuje údaje o počtech nezaměstnaných absolventů, které sbíraly úřady práce k 30. dubnu a k 30. září 2008. Jedná se o nezaměstnané, kteří vysokou školu absolvovali 6–12 měsíců před uvedenými termíny. Nejde tedy o úplně čerstvé absolventy, kteří se na trhu práce teprve rozkoukávají a jejichž nezaměstnanost je sice zřetelně vyšší, ale jen krátkodobá.

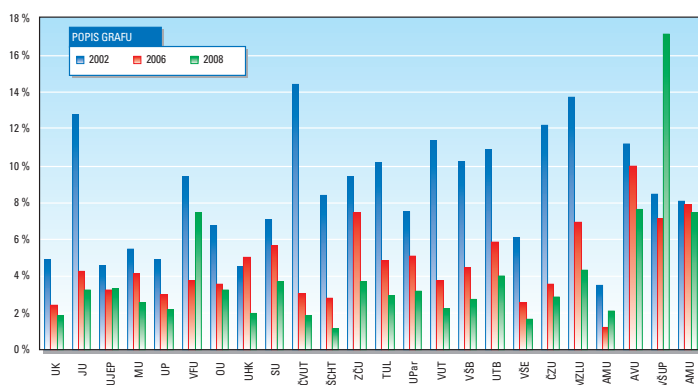
Tabulka obsahuje také počty všech absolventů a podíl těch, kteří ve studiu na vysoké škole dále pokračují. Nejdůležitějším údajem jsou však dvě míry nezaměstnanosti absolventů vysokých škol. Běžná míra nezaměstnanosti ukazuje reálné šance na uplatnění absolventů po vstupu na trh práce. A ty jsou samozřejmě jiné v Praze než v Ústeckém kraji, bez ohledu na to, kterou školu absolvent ukončil. Standardizovaná míra bere v úvahu rozdílnost regionálních trhů práce z hlediska pracovních příležitostí. Jinými slovy v jejím výpočtu nehraje roli, ve kterém kraji si většina absolventů příslušné školy či fakulty hledá práci. Standardizovaná míra nezaměstnanosti je proto vhodnější pro srovnávání zaměstnatelnosti absolventů jednotlivých škol a fakult. K ní je proto připojen údaj o pořadí a vývojový trend.

Údaje o zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol a fakult jsou zajímavé pro vysokoškolské studenty při rozhodování o jejich další orientaci a pro uchazeče o studium při výběru instituce, na kterou se chtějí hlásit. Je však třeba upozornit, a z tabulky je to patrné, že některé vysoké školy a především fakulty mají tak málo absolventů, že i nepatrný počet nezaměstnaných může vést k vysoké míře nezaměstnanosti.

Určitě však lze doporučit především ty instituce, které se v pořadí umístily na předních místech a uplatnitelnost jejich absolventů se i dlouhodobě vyvíjí příznivě. Zároveň je však třeba upozornit na úskalí spojená se studiem na institucích s vyšší mírou nezaměstnanosti a negativním vývojovým trendem. Rozhodování uchazečů o volbě studia ovlivňuje mnoho různých okolností. Zaměstnatelnost absolventů by se měla stát jednou z nich.

Nezaměstnanost absolventů veřejných vysokých škol

Standardizovaná míra nezaměstnanosti v ČR 2002, 2006 a 2008

stejně „náročný“ trh práce, odpovídající celkové průměrné situaci v České republice. Standardizovaná míra nezaměstnanosti tedy vychází z míry regionální koncentrace absolventů jednotlivých škol na různé „náročných“ pracovních trzích, zjišťované podle okresu jejich bydliště.

Pořadí = Pořadí seřazuje vysoké školy a fakulty podle úrovně standardizované míry nezaměstnanosti. Na prvních místech se umísťují ty, jejichž absolventi jsou na tom nejlépe, na posledních naopak ty, jejichž absolventi jsou na tom nejhůře.

Vývoj = Vývoj ukazuje, jak se standardizovaná míra nezaměstnanosti absolventů jednotlivých škol a fakult měnila v posledních šesti letech. U institucí s ++ dochází k nejpříznivějšímu vývoji a tedy k největšímu poklesu míry nezaměstnanosti, u institucí s – se situace naopak zhoršuje. U škol/fakult, které nemají alespoň tříletou časovou řadu, není ukazatel vývojového trendu uveden.

Poznámka: V tabulce nejsou zahrnuty všechny dnes v České republice působící vysoké školy a fakulty. U několika málo z nich totiž chybí údaje o počtech absolventů nebo o počtech nezaměstnaných absolventů. Některé jsou příliš nové a jejich absolventi na pracovní trh ještě nevstoupili. Jiné sice takové údaje mít mají, ale buď nejsou momentálně dostupné, nebo jsou z různých důvodů značně problematické.

